

16.10.2023

Група №21

Урок №1

Тема уроку: Написання слів іншомовного походження. Правило «дев'ятки»

Мета уроку:.

Навчальна. Закріпити знання здобувачів освіти про особливості вживання у мовленні слів іншомовного походження, навчити розпізнавати запозичені слова та питому українську лексику, вміти виділяти вивчені орфограми й пояснювати їх за допомогою правил; визначати доречність вживання слів іншомовного походження, правильно писати слова з вивченими орфограмами, формувати комплекс знань з теми у зв'язку з життям та професійною спрямованістю здобувачів освіти

Розвивальна. Збагачувати словниковий запас професійною лексикою; розвивати комунікативні навички, вдосконалювати власне мовлення.

Виховна. виховувати повагу до рідної мови та інших мов світу, формувати почуття гідності за приналежність до числа носіїв української мови.

Тип уроку: закріплення й узагальнення знань.

«І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь».

Т.Г. Шевченко

Перебіг заняття

1. Мотивація

Жив на світі учень який поставив перед собою мету – навчитися всього. У навчанні йому не було рівних. Одного разу він зрозумів, що знає більше ніж вчитель тому він вирішив попроситися, але попросив порекомендувати йому ще кращого. І йому відповіли, що немає рівних учителю. Учень довгі роки шукав зустрічі із цим мудрецем і через 20 років добрався учень до Гори Мудрості, де жив учитель, але побачив його уже на смертельному ложі. Єдине, що встиг запитати Учень : «Як стати найосвіченішою й найрозумнішою людиною». І учитель йому відповів : «Знай, нещасний, що нікого й нічого навчити неможливо».

Учень довго сидів на Горі Мудрості, міркуючи над останніми словами вчителя. Минуло ще багато років і сивочолий Учень, бавлячись на лавочці зі своїми правнуками, спостерігав, як діти грають у шахи. І звернувся із запитанням до наймолодшого : « Хто тебе навчив цієї гри?» І хлопчик весело відповів : «Хто мене може навчити ? Я сам захотів і навчився.» У ту ж саму мить Учень збагнув найбільшу таємницю, відповідь на яку він шукав усе своє життя.

Я думаю, що дана притча є дуже повчальною для всіх нас. І слова «Сам захочу і сам навчуся» мають стати девізом нашого життя.

2. Прочитайте, будь ласка, епіграф до уроку. Яку думку хотів донести до читачів Т. Г. Шевченко?

Роздуми учнів. Обговорення епіграфу.

3. Опрацювати. Українська мова завжди розвивалась, збагачувалась, власним самобутнім шляхом. Тому на сьогодні є виразнішою, милозвучнішою за інші. Багато вітчизняних і закордонних мовознавців, письменників, поетів із захопленням говорять про нашу мову як одну з особливих, таку, що відрізняється від інших звуковими барвами, насиченістю досконалої лексики, відданістю носіїв. Наприклад, лише в українській мові чітко розрізняють три звуки г, ґ, х, що передаються відповідними літерами. В інших мовах розрізняються лише два з цих звуків. Нашою мовою складено понад 300 тисяч народних пісень, що свідчить також про багатство й повноту її словникового запасу.

Проте, незважаючи на прерогативи нашої української мови, останнім часом стало дуже модно вживати чужомовну лексику. Ця лексика набула поширення у різних сферах діяльності, у ЗМІ, в усному мовленні і навіть у власних назвах.

Що ж спричинило таке надуживання іншомовної лексики в нашій мові? Брак слів в українській – ні. Українська лексика є самодостатньою і, як уже зазначалося, настільки багатою, що більшість вживаних чужомовних слів можна замінити рідними.

Тож давайте сьогодні розглянемо тему, що допоможе нам розкрити особливості іншомовної лексики та вивчити правила її використання в мовленні:

«Написання слів іншомовного походження. Правило «дев'ятки».

Ця тема для вас не нова, оскільки вивчалась раніше в школі. Тому спробуємо проаналізувати, яку інформацію про лексику іншомовного походження ви пам'ятаєте з шкільної програми, а над чим ще потрібно буде попрацювати, щоб вдосконалити свої знання.

4. Аналіз ключових питань.

1. Яка буває лексика за походженням?
2. Як розрізняти питому українську лексику від запозиченої?
3. З яких мов ми запозичуємо слова? З чим це пов'язано?
4. Які правила правопису слів іншомовного походження?
5. Які іншомовні слова використовуються у професійній діяльності?
6. Чи можлива заміна слів іншомовного походження власне українськими відповідниками?
7. Для чого необхідні знання з цієї теми.

Відео про слова іншомовного походження

https://www.youtube.com/watch?v=pvI_WTwLs6o – лексика української мови за походженням (частина)

У процесі перегляду здобувачі освіти створюють конспект у вигляді блок-схем.

5. Робота з підручником. (Українська мова (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти /Олександр Авременко. – К.: Грамота, 2018. – 208с.), § 42 с. 127- 128.

Важливо! Під час роботи з підручником потрібно прокоментувати зміни у написанні слів іншомовного походження, які встановлені новим Українським правописом і діють з 03 червня 2019 року.

6. Матеріали для запам'ятовування.

Пишеться и	
у загальних і географічних назвах після д, т, з, с, ц, ж (дж), ч, ш, р (правило «дев'ятки») перед літерами на позначення приголосних (крім й)	дисципліна, система, Алжир, Сирія, Мексика

Пишеться і	
на початку слова	ікона, історія
після літер на позначення приголосних, що не входять до правила «дев'ятки»	піраміда, фінанси, бізнес
перед літерою на позначення голосного або й	піаніно, радіус, ажіотаж, позиція
у кінці незмінних слів	таксі, поні, колібрі

в окремих власних назвах

Грім, Сідней, Дідро,
Росіні

Зауважте! У ряді слів іншомовного походження, давно засвоєних українською мовою, після літер, що не входять до «дев'ятки», відповідно до вимови пишеться **и**: лимон, мирт, кипарис, спирт, кинджал, нирка тощо.

З **и**, а не з **і** пишуться слова церковного вжитку: дякон, єпископ, мирта, християнство тощо.

Пишеться **ї**

після літер на
позначення
голосних

мозаїка, Енеїда (**але**: в складних словах, де перша частина закінчується на голосний, на початку другої пишеться **і**: староіндійський, доісторичний)

Пишеться **у**

у словах, запозичених із французької мови, після літер на позначення шиплячих ж, ч та в словах парфуми, парфумерія

журі,
парашут,
Жуль

Подвоєння літер на позначення приголосних

Подвоєння відбувається

у власних назвах і словах, похідних від них

Андорра, андоррський

за збігу однакових приголосних на межі префікса й кореня, якщо в мові вживається паралельне непрефіксальне слово

Імміграція (міграція), сюрреалізм (реалізм) (**але**: анотація, конотація)

В окремих загальних назвах, які треба запам'ятати: аннали, білль, бонна, брутто, булла, ванна, вілла, дурра, мадонна, манна, мірра, мотто, мулла, нетто, панна, пенні, тонна, панно.

Зауважте! У загальних назвах іншомовного походження приголосні не подвоюються: бароко, група, сума, шосе, ват (але Ватт), фін, комісія тощо.

М'який знак

М'який знак пишеться після д, т, з, с, л, н

перед я, ю, є, ї, йо

ательє, мільярд,
консьержка

відповідно до вимови після л перед літерами на позначення приголосних	альтруїст, фільм (але залп)
відповідно до вимови в кінці слів	магістраль, каніфоль (але бал, шприц)

М'який знак не пишеться перед я, ю, коли вони позначають сполучення м'якого або пом'якшеного приголосного з а, у: тюль, нюанс, резюме.

Апостроф

Апостроф пишеться перед я, ю, є, ї	
після б, п, в, м, ф, ж, ч, ш, г, к, х, р	інтерв'ю, дистриб'ютор, миш'як, Женев'єва
після кінцевого приголосного префікса	ін'єкція, ад'ютант, кон'юнктура
Апостроф не пишеться	
перед йо	курйоз, серйозний
коли я, ю позначають пом'якшення попереднього приголосного	манікюр, бюджет, бязь

Зауважте! Апостроф пишеться після початкового д, о в прізвищах: Жанна д'Арк, О'Генрі тощо.

Вправа 1.

Робота з таблицею. У таблиці розміщені правила написання слів іншомовного походження, але з пустою колонкою для прикладів. Слова для прикладів окремо надаються за межами таблиці.

- 7. Завдання:** до кожного правила необхідно дібрати два приклади із запропонованих слів.

Пишемо -и-	
у загальних і географічних назвах після д, т, з, с, ц, ж (дж), ч, ш, р (правило «дев'ятки») перед літерами на позначення приголосних (крім й)	
Пишемо -і-	
На початку слова	
перед літерою на позначення голосного або й	
у кінці незмінних слів	
Пишемо -у-	
у словах, запозичених із французької мови, після літер на позначення шиплячих ж, ч та в словах <i>парфуми, парфумерія</i>	
Подвоєння відбувається:	
у власних назвах і словах, похідних від них	
за збігу однакових приголосних на межі префікса й кореня, якщо в мові вживається паралельне непрефіксальне слово	
М'який знак пишемо	
після д, т, з, с, л перед я, ю, є, ї, йо	
відповідно до вимови після д перед літерами на позначення приголосних, відповідно до вимови в кінці слів.	
Апостроф пишемо	
перед я, ю, є, ї після б, п, в, м, ф, ж, ч, ш, г, к, х, р	
після кінцевого приголосного префікса	

Дисципліна, піаніно, Андорра, ікона, парашут, мільярд, колібри, Сирія, журі, радіус, поні, історія, миш'як, ін'єкція, інтер'ю, андорський, імміграція, суб'єкт, сюрреалізм, ательє, фільм, каніфоль.

8. Проблемне питання

Чи завжди доречно використовувати слова іншомовного походження у мовленні, якщо у них є власне українські відповідники?

Перегляд відео «12 красивих українських слів, які замінять популярні запозичення» - <https://www.youtube.com/watch?v=HLKqRWPiGUw>

Вправа «Перекладач» з мультимедійним супроводом

9. Завдання : дібрати до іншомовної лексики український відповідник (усно).

Комфорт - зручність, конкурс – змагання, ліквідація – знищення, мінімальний – найменший, симптоми – ознаки, фоловер – інтернет-дописувач, флешмоб – раптівка, хобі – захоплення, лайк – вподобайка, бутерброд – накладанець, баріста – кав'яр, блендер – подрібнювач, кендібар – ласий стіл, струдель – завиванець, фреш – свіжосік.

Незважаючи на те, що ми з вами активно використовуємо слова іншомовного походження, розуміємо їх значення, все одно робимо багато помилок у мовленні. Найпоширеніші – лексичні помилки. Тому багато завдань у ЗНО присвячені саме цьому типу завдань.

10. Вправа з пасткою «Лексичні екологи».

Здобувачі освіти отримують картки з виразами, у яких необхідно виправити лексичні помилки. Вирази, які необхідно виправити, розміщені на зображенні болота, а правильний варіант потрібно написати в озері. Один вираз записаний правильно, тому не потребує редагування. Здобувачі освіти повинні бути уважними, щоб не виправити правильний вираз і не потрапити у пастку.

Упродовж року – правильний варіант, який виправляти не потрібно.)

11 Домашнє завдання.

Написати мінітвір (7-10 речень) на професійну тематику, використовуючи слова, які отримали під час роботи в групах. Пояснити значення слів за тлумачним словником.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.